

Internet ens torna imbècils?

Sònia Vilatela ho admet: “Sóc una tecnoaddicta, però una tecnoaddicta amb cap”. No, Sònia no ha ingressat a cap centre de desintoxicació, ni ha hagut d’acudir a la consulta del psiquiatre per tractar-se de cap patologia. Sònia té 21 anys i l’aspecte saludable i dolç de qui veu tota la vida al davant. I en aquesta vida hi tenen un paper indispensable les noves tecnologies, perquè, de fa anys, aquesta estudiant de quart de periodisme en fa un ús que a voltes ratlla la compulsió. “Tan bon punt en tinc ocasió, em connecte, per si m’ha entrat alguna cosa o algú s’ha volgut posar en contacte amb mi. Abans d’entrar en aquesta classe m’he connectat a la *blackberry* perquè sé que fins d’ací a molta estona no em podré tornar a connectar”, explica. De llocs virtuals on connectar-se, en té per a triar i remenar. Sònia té un compte –una mena d’adreça postal virtual– al Twentty, al Facebook, al Gmail, al Hotmail i al Messenger. I, és clar, també consulta el correu de què la proveï la Universitat de València. És capaç de tenir-los tots oberts mentre estudia, mira un vídeo a Youtube, consulta les últimes notícies a la plana web d’un diari digital o busca un alberg per a les vacances. A voltes, admet, és difícil de no desconcentrar-se entre aquesta mar de *bytes* i *http*, però, amb distraccions i tot, Sònia no canviaria el seu estil de vida.

El cas de Sònia no és pas gens extraordinari. Les noves tecnologies de la comunicació i de la informació inunden com més va més esferes de la nostra vida. El fenomen té origen fa trenta anys, quan començà la producció en massa dels primers ordinadors personals. La progressiva miniaturització dels components, la implantació de microprocessadors en els dispositius i el desenvolupament de programes de gestió i xarxes capaces de connectar els uns amb els altres han tingut com a conseqüència un univers hiperconnectat. En aquest món completament digitalitzat, la xar-

Les noves tecnologies de la comunicació impliquen una altra manera de llegir, però també de pensar. Els més catastrofistes adverteixen de la pèrdua d’atenció i d’una disminució de capacitat per al pensament en profunditat. Veritat o mentida, examinem de quina manera el nostre cervell fa la transició d’un món analògic a un món digital.

xa filtra el nostre accés a la realitat i als nostres congèneres. Segons el grup d’anàlisi Internet World Stats, quasi 2.000 milions de persones fan servir la xarxa per a comunicar-se i interactuar amb la resta de *ciberciuta-*

dans. Alhora, tenim a un sol clic una quantitat d’informació que mai abans no hauríem somniat. El 2008 la gent consumia el triple d’informació diària que el 1960. Tenim davant un fenomen, la “globalització tecnològica”,

que, com va escriure Ignacio Ramonet en *Una gran mutació*, “es postula com un procés sense retorn i al qual tampoc no s’albiren alternatives”.

Ha arribat, doncs, una nova cultura digital. La part més manifestament visible és composta per una munió de dispositius que anem incorporant com a complements quasi indispensables de la nostra condició de ciutadans i sense els quals ja hi ha molta gent que no sabia viure. Passa, per exemple, amb els *tablets* d’Apple (la companyia de la poma ha venut 14 milions d’iPads en només deu mesos), o amb els *smartphones*, gràcies als quals concentrem en un únic giny electrònic les possibilitats de reproduir i enregistrar imatges i sons, editar textos, treballar en una oficina mòbil... sense oblidar, és clar, la funció de telèfon.

Cervell 2.0. Aparences a banda, la transformació que incita aquesta nova realitat és molt més profunda que no la simple incorporació d’aquests dispositius. Les noves tecnologies de la informació i de la comunicació –com temps enrere passà amb l’escriptura o amb la impremta o amb els mitjans de comunicació de masses– transformen la manera com percebem el món i, a més llarg termini, modifiquen l’organització de les nostres capacitats cognitives. Per a alguns –els més apocalíptics, caldria afegir–, el bombardeig d’informació fa que no siguem capaços de llegir amb profunditat o, fins i tot, que ens haja disminuït la capacitat memorística, a més de la reflexiva. Veritat o no, una cosa és certa, com adverteix el catedràtic de periodisme de la Universitat de València Josep Lluís Gómez Mompert: “Reprogramem el nostre cervell, però això ha passat sempre. La incorporació i ús de noves tecnologies i les habilitats que comporten ens han anat reprogramant durant la vida.”

Però fins a quin punt l’omnipresència dels dispositius digitals i l’allau d’informació canvien la manera com pensem i organitzem el nostre coneixement? La qüestió no és pas fútil. Quan treballem amb un ordinador, podem arribar a tenir obertes quatre o cinc finestres alhora; quan llegim una notícia a internet, ens deixem meravellar pel vídeo que l’acompanya; quan

enviem un missatge de mòbil, evitem les hacs poc funcionals i les vocals que considerem òbvies... Les noves tecnologies modifiquen profundament la manera com llegim, però, sobretot –cosa que resulta més transcendental–, canvien la manera com pensem. “Si la informació es presenta d’una manera diferent –adverteix Gómez Mompert–, el cervell aprèn a treballar amb aquesta nova estructura.”

Al cap i a la fi, el cervell és un òrgan mal·leable, una complexíssima xarxa amb unes connexions neuronals que es configuren d’acord amb uns patrons externs. Uns nodes i uns altres es connectaran d’una manera o una altra segons les experiències i els estímuls que els arriben des de l’exterior. “El cervell és un element plàstic –explica Juan Lerma, director de l’Institut de Neurociències d’Alacant i president del Comitè Europeu Occidental de l’Organització Internacional per a la Investigació sobre el Cervell–. Les noves tecnologies han enriquit l’estimulació sensorial del cervell, la qual cosa determina un enriquitment de les connexions que el formen. Probablement això incidirà en el fet de tenir una *performance* més òptima, més capacitat cerebral en l’edat adulta.”

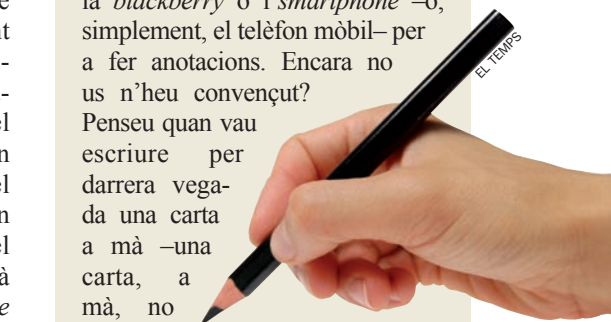
Però en quina direcció van els canvis cognitius? Fins a quin punt aqueixa transformació incorpora o resta habilitats als éssers humans? En aquest punt, els experts no es posen d’acord, sinó que tenen opinions contraposades. Si per a alguns investigadors l’ús intensiu dels aparells tecnològics i el llenguatge que els és inherent comporta la infantilització del pensament, per a uns altres tenim davant una oportunitat sense precedents per a augmentar enormement les nostres capacitats intel·lectuals.

Nicholas G. Carr forma part dels primers, els qui pensen que internet i tot allò que envolta aquesta societat hiperconnectada té efectes devastadors sobre les nostres habilitats cognitives. Expert en noves tecnologies i articulista de referència, va manifestar la seua temença a mitjan 2008 en un controvertit article publicat a la revista *The Atlantic Monthly* que, de fet, fou el detonant de la polèmica

Tecles contra llapis

L’adveniment d’un món com més va més digitalitzat obliga a formular alguns interrogants sobre com serà el futur de les generacions que ara naixen. Amb el risc d’equivocar-se (com passa sovint quan hom pretén endevinar l’avenir), cada volta sembla menys desgavellat pronosticar la desaparició de la cal·ligrafia. Una exageració? Penseu-ho un moment. Cada vegada tenim dispositius portàtils més fàcils de tragar. La gent continua apuntat-se cites a l’agenda de tota la vida, però com més va més n’hi ha que fan servir la *blackberry* o l’*smartphone* –o, simplement, el telèfon mòbil– per a fer anotacions. Encara no us n’heu convençut? Penseu quan vau escriure per darrera vegada una carta a mà –una carta, a mà, no una felicitació nadalenca. O feu una ullada a una aula universitària. Quants n’hi ha, d’estudiants, que han substituït el bolígraf per les tecles? I el futur, diuen els tecnòlegs i els experts en educació, està en la introducció d’ordinadors a les aules.

Jordi Adell, director del Centre d’Ensenyament i Noves Tecnologies, és dels qui pensa que la desaparició de la cal·ligrafia no és pas cap possibilitat remota. I, afegeix, no hauria de ser cap tragèdia. “En un moment determinat es van deixar de fer servir tinters i tinta. Si deixem d’escriure a mà perdriem coses boniques, perquè escriure a mà és bonic, però si arriba a passar és perquè deixa de ser funcional.”

posterior entorn de la qüestió. Sota el provocador títol “Is Google making us stupid”, Carr desgranava les raons per les quals pensava que les noves tecnologies ens feien retrocedir en l’escala evolutiva. Segons aquest escriptor nord-americà, convertit d’aleshores ençà en *enfant terrible* del contracorrent digital, “gràcies a aquesta tecnologia potser llegim més que els anys 70 i 80, però ho fem de manera que la nostra capacitat d’interpretar els textos i establir les riques connexions mentals típiques de la lectura en profunditat romanen quasi apagades”.

Qualsevol que s’haja habituat a l’ús de les noves tecnologies no dissentirà –si més no, no del tot– d’això que apunta Carr. La disposició d’informació mitjançant la multiplicació d’enllaços i de dispositius dificulta la lectura pausada i empeny a la distracció. Algunes recerques comencen a apuntar cap a aquesta direcció. La University College de Londres, per exemple, és responsable d’un estudi en què es va observar el comportament dels usuaris de dues pàgines web d’investigació, un de la British Library i una altra del Joint Informa-

“La incorporació de noves tecnologies ha reprogramat el cervell al llarg de la història”, diu Gómez Mompert

tion Systems Committee, un consorci educatiu estatal que proporciona accés a periòdics i revistes electrònics. Quan van aplegar les dades, els investigadors van detectar que els usuaris feien colps d’ull als textos i saltaven dels uns als altres. No llegien pausadament i –cosa més significativa– no tornaven enrere després d’haver clicat sobre un enllaç. Segons que van detectar els autors de l’estudi, els usuaris d’aquests serveis dedicaven una mitjana de quatre minuts per llibre electrònic i vuit per cada diari electrònic. La lectura, doncs, era dispersa i molt sovint aleatòria.

L’estudi de la University College de Londres dona, doncs, la raó a Carr quan afirma que “la lectura profunda

que solia succeir de forma natural s’ha convertit en un esforç”.

Com també és un esforç esquivar el degoteig –si no és pluja– de correus electrònics que inunden les safates d’entrada. Per a alguns, com per a Xavi F., que treballa en el món del disseny publicitari a València, l’obsessió per la connexió constant quasi es va convertir en addicció. Comprovar el correu, en el seu cas, es esdevingué una acció tan habitual que un dia es va descobrir a si mateix actualitzant la safata d’entrada cada cinc minuts. Ni tan sols quan arribava a casa no podia desentendre-se’n. “No esperava cap missatge en particular, però em vaig adonar que interrompia allò que feia sense cap necessitat. I, damunt, si no tenia cap missatge nou em decebia!” Al remat, s’adonà que aquella actualització compulsiva interferia en el seu ritme de feina, de manera que a la fi “em vaig imposar de revisar el correu en intervals de 20 o 25 minuts i només en horari de feina”. Allò que li passava a Xavi F. va en la línia de l’element d’irrupció a què apunten alguns investigadors. Un estudi de la Universitat de Califòrnia, per exemple, va descobrir que la gent que tenia interrupcions pel correu manifestava un estrès significativament més gran que aquells que podien continuar concentrats.

Semipatologies a banda, els científics socials constaten que la lectura lineal i seqüencial pròpia d’una cultura basada en el llibre deixa pas a una manera de llegir molt més dispersa, en què el coneixement s’adquireix *a trossos*. “No és igual llegir linealment i, per tant, pensar linealment, que llegir en zig-zag. Trenquem la lògica adquirida durant segles”, apunta Gómez Mompert.

La història es repeteix. El debat que s’amaga darrere tot plegat no és nou. De catastrofistes que van preveure la degradació dels éssers humans a conseqüència de les innovacions, tecnològiques o no, n’hi ha hagut sempre. És ben sabut que Sòcrates era contrari a l’ús de l’escriptura perquè provocava l’erosió de la memòria, igual com ara hi ha qui pontifica contra Google per

Vibració fantasma

Els dispositius digitals han esdevingut apèndixs del nostre cos. Si bé el futur de *ciborgs* dibuixat pels més tecnòentusiastes encara apareix com una possibilitat remota, cada dia incorporem a la nostra vida ginyes que prolonguen les capacitats innates a l’ésser humà. Estem tan habituats a aquests nous aparells que fins i tot ja hi ha qui el sent quan no el porta al damunt. No ens ha d’estranyar, doncs, haver notat que el telèfon mòbil vibrava malgrat no dur-lo a la butxaca. El fenomen ha estat batejat pels especialistes amb el nom de *vibroansietat* o *síndrome de la vibració fantasma* i alguns especialistes l’han comparat amb les sensacions que experimenten aquells a qui han amputat un membre.

PRATS I CAMPS

Sònia Vilatela és estudiant de la Universitat de València. Es considera una tecnoaddicta, però “una tecnoaddicta amb cap”.

aquesta mateixa raó. Segles enrere l'església va abominar l'ús de la impremta perquè trencava el monopoli de la interpretació dels textos sagrats. I no cal ni parlar de les conseqüències nefastes que s'atribuïren a la televisió. O a la calculadora, l'ús de la qual a les escoles va encendre un apassionat debat, en què detractors i partidaris “van acabar tenint raó”, apunta Jordi Adell, director del Centre d'Ensenyament i Noves Tecnologies de la Universitat Jaume I. “Ma tia tenia una botiga i feia unes sumes llarguíssimes de cap i ben de pressa –explica Adell, que va viure

Segons Nicholas G. Carr, “la lectura profunda, que solia succeir de manera natural, ara és un esforç”

la polèmica de les calculadores en primera persona—. Jo seria incapaç de fer-ho. A conseqüència de l'ús de les calculadores, hem perdut una cosa que possiblement és valuosa des del punt de vista abstracte. Però l'hem perduda perquè no la practiquem. La tecnologia sempre et dona i et lleva coses.”

Una conseqüència semblant han tingut els telèfons mòbils. En podeu fer la prova: mireu de recordar el telèfon mòbil del vostre millor amic o amiga. No és cert que després de les tres primeres xifres s'ha perdut en una mar de nombres? Això és perquè, gràcies a les agendes que anem confegint a la memòria d'aquests dispositius portàtils, ja no cal marcar el telèfon, sinó simplement cercar el nom de l'amic o amiga en qüestió. El pas intermediari de marcar les xifres, d'una en una, ha desaparegut. I al costat d'això els éssers humans hem perdut una certa habilitat memorística, la de recordar-nos d'una desena o més de números. Per contra, hem guanyat la possibilitat de connectar amb el nostre amic o

amiga allà on vulguem en el moment que vulguem. Què és millor?

L'experiència ens diu que l'espècie humana s'adapta a cada nova innovació tecnològica i que, si bé això comporta unes certes renúncies, també implica noves aptituds. Sempre ha estat així i també ho és ara. La diferència respecte al passat és, en tot cas, la velocitat amb què se succeeixen els canvis. “És clar que en aquesta època en què tenim tants suports per a la informació, no necessitem dur-la sempre al damunt –apunta Jordi Adell—. Per a viure, l'home i la dona del segle XXI no necessiten recordar i memoritzar tants *bytes* d'informació com es requerien al segle XXI perquè tenen dispositius que els permeten d'accedir a aquesta informació quan l'han de menester. Alhora, però, els homes i les dones del segle XXI requereixen més criteri i, per tant, més capacitats cognitives per a destriar entre l'allau d'informació.”

Violeta Tena